

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.2:122

DOI <https://doi.org/10.32838/1606-3716/2020.4/31>

Беньківський В.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ НАСЛІДКУ У ПРИЧИННОМУ ЗВ'ЯЗКУ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено аналізу проблеми впливу наслідку на правову оцінку причинного зв'язку як умови кримінальної відповідальності. Основним принципом (або тезою) у межах статті є те, що діяння породжує наслідок; наслідок визначає оберненим чином особливості правової оцінки діяння як кримінально-правового, небезпечного чинника, причини в її юридичному виразі.

У статті обґрунтовується питання ефективності наслідку в тому сенсі, що він у межах причинного зв'язку допомагає з'ясувати зміст та юридичні особливості діяння (причини в юридичному сенсі).

Таким чином, проявляється обернений вплив наслідку на причину.

У статті обґрунтовується необхідність аналізу процесу суспільно небезпечного спричинення за формулою «від наслідку до причини». Застосування вказаної формули дозволяє в кінцевому результаті обґрунтувати правовий наслідок у вигляді кримінальної відповідальності особи за вчинення кримінального правопорушення або злочину.

У статті розглядається також загальний вплив наслідку кримінального правопорушення на здійснення правової оцінки поведінки особи, що його вчинила. Відповідно, суспільно небезпечний наслідок розглядається як певний «орієнтир» для правоохоронних органів щодо визначення міри та ступеня кримінальної відповідальності особи.

Використання суспільно небезпечного наслідку (або уявлення про нього) для правової оцінки скоєного відповідає логіко-імплікаційним засадам наукового дослідження і, зокрема, дослідження в межах кримінального права.

У статті розглядається також суспільно небезпечний наслідок як такий, що існує поза складом злочину, кримінального правопорушення. Відповідно, суспільно небезпечний наслідок розглядається не як результат дії або злочинної бездіяльності, але як те, що зумовлено самим злочином, кримінальним правопорушенням. Дане твердження ілюструється у статті шляхом посилання на положення статті 67 КК України.

У статті проведений аналіз оберненого впливу суспільно небезпечного наслідку в межах таких інститутів, як інститут «кримінального правопорушення», інститут «співучасті».

Особливу увагу в статті приділено характеристиці суспільно небезпечного наслідку в деліктах створення небезпеки.

Ключові слова: кримінальне право, наслідок, кримінальна відповідальність, причинний зв'язок, співучасть, делікт створення небезпеки.

Постановка проблеми. Не викликає сумнівів актуальність питання значення суспільно небезпечного наслідку для вирішення кримінально-правових питань.

У цьому відношенні існує, на погляд автора, дві основні проблеми:

1) проблема впливу і значення суспільно небезпечного наслідку в межах причинного зв'язку як умови кримінальної відповідальності особи;

2) проблема впливу і значення суспільно небезпечного наслідку на загальну правову оцінку особи, що вчинила (або не вчинила) кримінальне правопорушення, злочин.

Окремий аспект, який має особливо важливе значення, – спосіб (логічний алгоритм) дослідження поведінки особи, котрий, як правило, застосовується з боку правозастосовчих органів для з'ясування винуватості або невинуватості.

тості особи у вчиненні злочину, кримінального правопорушення, тобто для здійснення щодо них оцінки, яка має як суспільний, так і правовий характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових досліджень, присвячених проблематиці значення суспільно небезпечного наслідку в кримінальному праві, необхідно звернути увагу на автореферат дисертації доктора юридичних наук П.С. Берзіна «Злочинні наслідки в механізмі кримінально-правового регулювання» (2010 р.), статтю науковця А.Н. Камінського «Соотношение понятий «преступные последствия» и «преступный результат», присвячену аналізу відповідних понять (2011 р.), монографію доктора юридичних наук Л.П. Брич «Теорія розмежування складів злочинів» (2013 р.) та ін.

Необхідно зазначити, що в межах парадигми кримінального права України останнього десятиліття проблематика суспільно небезпечних (злочинних) наслідків не мала суттєвого вивчення, оскільки, з погляду автора, існує думка, що вона є досить дослідженою, з'ясованою.

В основі даної тенденції лежить вплив наукових підходів та розробок, здійснених у радянський та пострадянський період такими науковцями, як А.С. Міхлін, Я.М. Брайнін, Н.Ф. Кузнецова та ін.

Постановка завдання. Мета статті – на основі аналізу суспільно небезпечного (злочинного) наслідку встановити його юридичне значення в аспекті оберненого впливу в межах причинного зв'язку, а також в аспекті його впливу на правову оцінку діяння, скоєного особою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз концепту «суспільно небезпечні (злочинні) наслідки» в кримінально-правовій літературі є досить традиційним.

Зокрема, спеціалісти з питань, пов'язаних із розумінням та застосуванням поняття «суспільно небезпечний наслідок», здійснюють зазвичай такі узагальнення:

1) наслідком злочину або кримінального правопорушення може бути тільки шкода, заподіяна об'єкту злочину (кримінального правопорушення);

2) наслідок злочину – завжди зміни саме в об'єкті посягання;

3) дані зміни мають негативний характер;

4) наслідком злочину (кримінального правопорушення) можна вважати лише суттєву, значущу зміну суспільних відносин, які охороняються законом [1, с. 53].

При цьому існують розбіжності в розумінні змісту суспільно небезпечних (злочинних)

наслідків, тобто в розумінні того, чим вони є за своєю сутністю.

У цьому контексті розглядаються такі варіанти розуміння наслідків:

1) суспільно небезпечні наслідки – фактична або реальна шкода, яка заподіюється (спричинюється) злочином об'єкту;

2) суспільно небезпечні наслідки – поєднання реальної або фактичної шкоди об'єкту з можливою реальною загрозою об'єкту (тобто без визначених, «зафіксованих», таких, що настали змін в об'єкті посягання).

У межах даного дослідження видається необхідним підкреслити таке:

1) висновок про суспільно небезпечні (злочинні) наслідки як про негативні й суттєві зміни в суспільних відносинах, що охороняються законом, приймається автором, але необхідно визначення або певна «локалізація» дослідження наслідку, конкретно в межах причинного зв'язку;

2) у межах реалізації цілей статті автор погоджується з підходом, відповідно до якого необхідно розглядати наслідки і як реальну і фактичну шкоду, і як реальну загрозу об'єкту посягання.

Необхідно, з погляду автора, звернути окрему увагу на питання «локалізації» наслідку, спричиненого злочином, кримінальним правопорушенням (згідно з новою редакцією статей КК України).

«Локалізація» наслідку в різних «сегментах» кримінального права своїм результатом має:

1) можливість вирішення окремих і важливих кримінально-правових питань: питання кримінальної відповідальності або, точніше, степені кримінальної відповідальності особи, питання структури діяння, зокрема;

2) можливість дослідження значення і впливу наслідку в тих чи інших кримінально-правових «сегментах»; зокрема, вплив наслідку на правову оцінку та оцінку змісту діяння, що породжує даний наслідок.

Тобто «локалізація» наслідку має, на думку автора, важливе юридичне значення.

При цьому суспільно небезпечний (злочинний) наслідок розглядається традиційно в таких «сегментах» або «локусах»:

1) у межах складу злочину, кримінального правопорушення;

2) поза межами складу злочину, кримінального правопорушення.

Зокрема, наприклад, такі науковці, як А.А. Музика та С.Р. Багіров, розглядають тяжкі наслідки, передбачені п. 5 ч. 1 ст. 67 КК України

поза традиційним кримінально-правовим «локусом» (складом злочину, кримінального правопорушення), як наслідок на діяння в структурі складу або злочину взагалі [2, с. 93].

Завершуючи розгляд проблематики «локалізації» наслідку як окремої і додаткової до цілей представленого дослідження, можна узагальнено відзначити такі юридично значущі «локуси»:

1) суспільно небезпечний наслідок у межах («локусі») злочину, кримінального правопорушення;

2) суспільно небезпечні наслідки в межах («локусі») складу злочину, кримінального правопорушення;

3) суспільно небезпечні наслідки в межах причинного (причинно-наслідкового, каузального) зв'язку між діянням та даними наслідками, що розглядається як умова щодо кримінальної відповідальності особи, яка вчинила заборонене кримінальним законом діяння (кримінальне правопорушення відповідно до нової редакції КК України).

Розгляд суспільно небезпечного (злочинного) наслідку в «локусі» «причинний (причинно-наслідковий, каузальний) зв'язок» передбачає з'ясування складників зв'язку.

З точки зору автора дослідження необхідно розглянути, в контексті їх юридичного значення, такі складники зазначеного зв'язку:

1) діяння (дія або злочинна бездіяльність);

2) наслідок (суспільно небезпечний або злочинний);

3) зв'язок (відношення): «причина (діяння) – наслідок»;

4) зв'язок (відношення): «наслідок (суспільно небезпечний або злочинний) – причина (діяння)».

На думку автора, критерій «юридичне значення», його застосування до аналізу причинного (причинно-наслідкового, каузального) зв'язку призводить до збільшення кількості юридично значущих складників, які традиційно, в межах сучасних підходів обмежуються лише діянням, суспільно небезпечними (злочинними) наслідками даного діяння та в межах деяких підходів «прямим» зв'язком «діяння-наслідок».

У запропонованому вище переліку і в межах визначених цілей дослідження (поставленого завдання) доцільно виділяти обернений зв'язок (відношення) «наслідок (суспільно небезпечний або злочинний) – причина (діяння)».

Даний складник юридичного аналізу каузального зв'язку дозволяє розглянути обернений вплив наслідку на діяння (причину в юридичному, кримінально-правовому розумінні). У сучасній

кримінально-правовій доктрині України обернений вплив наслідку на діяння практично не розглядається комплексно й системно.

Разом із тим без такого дослідження, на думку автора, неможливо визначити правовий наслідок, пов'язаний з оцінкою діяння як кримінально-протиправного, такого, що є умовою кримінальної відповідальності особи.

Якщо діяння (причина) породжує суспільно небезпечний (злочинний) наслідок, то наслідок також здійснює своєрідний і обернений вплив на діяння (причину). Такий вплив полягає в тому, що:

1) суспільно небезпечний наслідок визначає змістовну характеристику діяння;

2) суспільно небезпечний наслідок визначає правову оцінку або правовий наслідок, пов'язаний з діянням (дією або злочинною бездіяльністю) щодо особи, яка його вчиняє.

Тобто значення суспільно небезпечних наслідків у кримінальному праві [3, с. 150–152] не обмежується лише тим, що суспільно небезпечні наслідки дозволяють криміналізувати діяння, визначити міру кримінальної відповідальності та ін.

Суспільно небезпечний наслідок визначає також (на додаток до перелічених складників, які утворюють значення суспільно небезпечного наслідку в кримінальному праві), що є важливим, характеристики діяння і пов'язані з ним складники складу злочину, кримінального правопорушення.

Зокрема, якщо йдеться про такий нормативно визначений різновид суспільно небезпечного наслідку, як «тяжкі наслідки», то вони в багатьох випадках вказують на пов'язаний з діянням, небезпечний спосіб вчинення даного діяння.

Тобто йдеться про те, що в межах причинного зв'язку саме наявність тяжких наслідків формує більш розвинуту структуру причинного зв'язку, який включає в себе:

1) діяння;

2) небезпечний спосіб діяння;

3) наслідок.

Безпосередньо (у фактичному відношенні) в межах «локусу» «причинний зв'язок» наслідок впливає або дозволяє визначити інтенсивність породжуючої дії, технічні або технологічні характеристики, пов'язані з даною дією, особливо коли йдеться про скоєння злочину, кримінального правопорушення у сфері безпеки руху, військовій та ін.

На думку автора, обернений вплив наслідку щодо діяння в межах «локусу» «причинний зв'язок» можна прослідкувати, коли йдеться не про одноактне скоєння але про процес вчинення злочину з матеріальним складом, що передбачає

поступове формування у т. ч. складників причинного зв'язку.

Так, наприклад, злочин (кримінальне правопорушення), що передбачений ст. 212 КК України, як правило, являє собою процес ухилення особи від сплати податків, зборів інших обов'язкових платежів [4, с. 97]. При цьому наслідок у вигляді певних розмірів завданої шкоди формується поступово, зокрема збільшуючись.

Відповідно, ухилення (дія або бездіяльність, характерні для зазначеного злочину, кримінального правопорушення) змінюється за співвідношенням дії і бездіяльності. Що стосується способу ухилення, то він має не кримінально-правового або криміналістичного значення.

Якщо розглядати такий особливо (з точки зору автора) небезпечний за своїми соціальними наслідками злочин або кримінальне правопорушення, як «доведення до самогубства», то доведення до замаху на самогубство як один із наслідків даного злочину, кримінального правопорушення може зумовити до «рекомбінування» форм доведення до самогубства, передбачених у статті 120 КК України. Таке «рекомбінування» форм доведення до самогубства може призвести до більш тяжкого наслідку, тобто самогубства.

Фактичний вплив наслідку на характер, інтенсивність діяння можна прослідкувати не тільки в межах злочинів, кримінальних правопорушень з матеріальним складом, але й у формальних і «змішаних» складах, зокрема, якщо здійснюється діяння, передбачене ст. 152 КК України, діяння, пов'язані з негативним впливом на навколишнє середовище тощо.

Попередньо, з огляду на наведений вище аналіз, можна зробити такі висновки:

1) суспільно небезпечний (злочинний) наслідок у своїх видових різновидах (зокрема, «тяжкі наслідки») пов'язаний або визначає небезпечний за характером спосіб вчинення діяння;

2) суспільно небезпечний (злочинний) наслідок у «локусі» «причинний зв'язок» визначає або може визначати:

а) інтенсивність, технічні або технологічні характеристики кримінально-протиправної дії (дій), що характеризує причинний зв'язок;

б) у межах злочинів, кримінальних правопорушень і, відповідно, причинного зв'язку, які мають характер процесу, суспільно небезпечний наслідок, формуючись, впливає на діяння (причину в юридичному сенсі слова).

Юридичне значення суспільно небезпечного (злочинного) наслідку в межах причинного (при-

чинно-наслідкового, каузального) зв'язку може розглядатися також іншим чином або в інших кримінально-правових аспектах.

Зокрема, на думку автора дослідження, для вирішення важливих кримінально-правових питань, пов'язаних з точною правовою оцінкою поведінки суб'єкта, який вчинює кримінальне правопорушення, особливостями кримінальної відповідальності такого суб'єкта виникає необхідність дослідження оберненого впливу наслідку не тільки в причинному зв'язку, в структурі складу злочину, кримінального правопорушення.

Необхідно розглядати обернений вплив суспільно небезпечного (злочинного) наслідку на причину також у таких аспектах:

1) у такому науковому аспекті, коли суспільно небезпечний наслідок розглядається поза складом злочину, кримінального правопорушення;

2) в межах інститутів, які характеризуються «своїми» специфічними причинними зв'язками (виникає можливість дослідження специфічного оберненого впливу наслідку, злочинного результату на специфічні причини).

Необхідно попередньо зауважити, що в зазначених аспектах суспільно небезпечний (злочинний) наслідок також досліджується чи має досліджуватися в межах причинного зв'язку; однак даний зв'язок (зв'язки) іншого теоретичного рівня, ніж «класичний» причинний зв'язок у межах об'єктивної сторони складу злочину, кримінального правопорушення.

Вище зазначалося, що такі відомі науковці в галузі дослідження причинності й причинного зв'язку в кримінальному праві, як А.А. Музика та С.Р. Багіров, розглядали можливість аналізу даного зв'язку поза межами складу злочину, кримінального правопорушення.

Для обґрунтування даного наукового підходу для прикладу наводилася ситуація, коли причинний зв'язок неможливо було розглядати у структурі «склад злочину», оскільки наслідок обґрунтовано «розміщувався» поза складом; йдеться про так звані «тяжкі наслідки», передбачені у ч. 1 п. 5 ст. 67 КК України «Обставини, які обтяжують покарання».

Необхідно зазначити, що фахівці з проблемних питань призначення кримінального покарання зазначають, що якщо під час вчинення злочину, кримінального правопорушення суб'єкт не усвідомлював наявність обставини, передбаченої, зокрема, п. 5 ст. 67 КК України, то її врахування як такої, що обтяжує покарання, виключається [5, с. 190]. Тобто йдеться про те, що наслідок

(«тяжкі наслідки»), передбачений п. 5 ч. 1 ст. 67 КК України, як і причинний зв'язок, повинні усвідомлюватися суб'єктом, який скоює злочин чи кримінальне правопорушення.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що під час розгляду наслідку за межами складу злочину або кримінального правопорушення (відповідно до нової редакції КК України) виникає причинний (причинно-наслідковий, каузальний) зв'язок іншого виду, відмінного від класичного «дія (злочинна бездіяльність) – суспільно небезпечні наслідки (шкода)», що знаходиться в об'єктивній стороні складу.

Розглядуваний причинний зв'язок має вид «злочин – тяжкі наслідки».

Таким чином, суспільно небезпечні (злочинні) наслідки у виді тяжких наслідків здійснюються (або повинні здійснювати) обернений вплив на злочин в цілому, включаючи його об'єктивні та суб'єктивні характеристики.

Даний висновок стає очевидним, якщо врахувати вищенаведену вимогу щодо необхідності усвідомлення суб'єктивних обставин, передбачених ч. 1 ст. 67, та, зокрема, ч. 1 п. 5 ст. 67 КК України.

Якщо в причинному зв'язку «злочин – тяжкі наслідки» розглядається «суб'єктивний» елемент усвідомлення суб'єктом наслідку, то у свою чергу суспільно небезпечний наслідок (як виявлений, визначений мислено, подумки, а потім і такий, що фактично настав) визначає особливості змісту вини суб'єкта, який скоює злочин або кримінальне правопорушення. Таким чином, відбувається обернений вплив наслідку у вигляді тяжких наслідків на злочин, кримінальне правопорушення загалом через вплив на його складову частину, винність.

Описаний обернений вплив суспільно небезпечних наслідків у вигляді тяжких наслідків може розглядатися (у сукупності з специфікою «винного» відношення особи) як певний «маркер» і підстава (або чинник) формування злісної спрямованості поведінки суб'єкта.

Науковий підхід А.А. Музики та С.Р. Багірова можна дещо модифікувати, якщо розглянути поєднання правових ситуацій, передбачених п. 2 та п. 1 ч. 1 ст. 67 КК України та п. 5 ч. 1 ст. 67 КК України: ситуація, коли особа, здійснюючи злочин (кримінальне правопорушення) групою осіб або маючи не зняту чи непогашену у встановленому порядку судимість, заподіює своїми діями (або бездіяльністю) тяжкі наслідки.

Обернений вплив наслідку у вигляді тяжких наслідків необхідно розглядати в умовах першої

ситуації в межах інституту «співучасть» (коли йдеться про групове вчинення), а отже, в межах специфічного причинного зв'язку між діями суб'єктів, що входять у групу, та результатом; у даному випадку – тяжкими наслідками.

В умовно другій ситуації йдеться про причинний зв'язок, яким обґрунтовується рецидив.

Суспільно небезпечний наслідок у вигляді «тяжких наслідків» характеризує (може характеризувати), таким чином, важливу частину унормувань, передбачених статтею 67 КК України.

Обернений вплив суспільно небезпечного наслідку (у вигляді тяжких наслідків) у межах окремих нормативних положень ст. 67 КК України можна розглядати водночас як додатково обґрунтовуючий об'єктивні та суб'єктивні характеристики злочинів, кримінальних правопорушень «підвищеної» суспільної небезпечності.

Аналіз впливу і значення суспільно небезпечних (злочинних) наслідків поза межами складу злочину, кримінального правопорушення, як правило, не досліджується в кримінальному праві України. Зазвичай розглядається значення наслідку в контексті уявлення про склад злочину, кримінального правопорушення.

Разом із тим окремі науковці (зокрема, Р.В. Вереша) розглядають суспільно небезпечні (злочинні) наслідки як такі, що мають важливе значення для:

- 1) виявлення злочину, кримінального правопорушення (фактичне значення);
- 2) визначення в законі складу злочину, кримінального правопорушення (юридичне значення) [6, с. 108].

Щодо першого положення Р.В. Вереша зазначає: тут злочинні наслідки є об'єктивним виявленням суспільної небезпечності будь-якого злочину, кримінального правопорушення.

З точки зору автора необхідно уточнити: у структурі складу злочину, кримінального правопорушення суспільно небезпечні (злочинні) наслідки є виявленням суспільної небезпеки діяння (дії або злочинної бездіяльності), а не злочину, кримінального правопорушення в цілому. При цьому зазначене виявлення є таким лише в поєднанні з іншими складниками складу кримінального правопорушення. Також виявлення суспільної небезпечності злочинним наслідком у структурі складу кримінального правопорушення є опосередкованим.

Оскільки однією з головних функцій складу кримінального правопорушення є криміналізація діянь (дану функцію, на думку автора, можна

характеризувати як спеціально нормативну), то суспільно небезпечний наслідок у складі кримінального правопорушення виявляє суспільну небезпеку діяння через безпосереднє виявлення її кримінально-правового характеру.

Якщо суспільно небезпечний (злочинний) наслідок, як у випадку зі статтею 67 КК України, мислиться поза складом кримінального правопорушення, то тоді він, комплексно характеризуючи злочин або кримінальне правопорушення загалом, саме і виявляє суспільну небезпечність злочину, кримінального правопорушення.

Дане виявлення відбувається в тому числі через обернений вплив наслідку, який опосередковано враховується суб'єктом правозастосування.

Наведений теоретичний відступ, пов'язаний з тим, що дотепер у кримінально-правовій парадигмі України не з'ясовані відмінності ролі й значення діяння як злочину, кримінального правопорушення в цілому та діяння як характеристики об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.

Необхідно окремо зазначити, що теоретичним наслідком невирішення зазначеної проблеми є питання характеру і рівня причинного зв'язку, який виявляється аналізом ч. ч. 1, 2 ст. 11 КК України «Поняття кримінального правопорушення». Аналіз ч. ч. 1, 2 ст. 11 КК України породжує питання щодо особливостей оберненого впливу наслідку «істотна шкода», передбаченого ч. 2 ст. 11, де відбувається нормативна характеристика так званого «малозначного діяння».

У цьому контексті можливі 2 варіанти:

1) наслідок (у даному випадку «істотна шкода») обернено впливає на кримінальне правопорушення в його загальному розумінні;

2) наслідок впливає на діяння як структурну складову частину складу злочину, кримінального правопорушення.

У даному випадку обернений вплив наслідку (якщо розглядати даний вплив на злочин, кримінальне правопорушення або згідно з новою редакцією відповідних статей на кримінальне правопорушення) має вже не фактичний, але юридичний характер (або значення).

Зазначення характеристики «істотна шкода» дозволяє відрізнити кримінальне правопорушення від некримінального, зокрема адміністративного; у цьому значення оберненого впливу наслідку, в його загальному розумінні як істотної шкоди на злочин, кримінальне правопорушення.

Можна також говорити про особливе значення наслідку в межах інституту «кримінальне правопорушення».

Обернений вплив наслідку (у даному випадку істотної шкоди, яка завдається об'єкту кримінально-правової охорони), на противагу аналізованому вище фактичному його впливу, має юридичний характер і впливає на формування правової оцінки скоєного особою.

Поєднання фактичного впливу і водночас юридичного значення наслідку можна, на думку автора, фіксувати в межах інституту «співучасть». Специфіка інституту «співучасть» знаходить, зокрема, свій вияв у специфіці причинного (причинно-наслідкового, каузального) зв'язку.

Науковцями висловлюється спільна позиція, відповідно до якої в межах співучасті повинен бути встановлений причинний зв'язок між діями пособника, виконавця та інших співучасників та злочинним результатом [7, с. 592]. Отже, саме поняття «злочинний результат» відображає специфіку наслідку в межах інституту «співучасть».

Відповідно до ч. 1 ст. 27 КК України «рольовими» співучасниками, сукупні дії яких зумовлюють злочинний результат, є такі суб'єкти кримінального правопорушення:

- 1) виконавець;
- 2) організатор;
- 3) підбурювач;
- 4) пособник.

Складність аналізу оберненого впливу злочинного результату на характер дій перелічених співучасників полягає в тому, що кожен співучасник характеризується своєрідним змістом поведінки в межах співучасті. Також (на це недостатньо звертається увага в сучасних кримінально-правових дослідженнях) «рольові» співучасники (суб'єкти співучасті) мають різне відношення до злочинного результату.

Умовно «найближчим» до злочинного результату є виконавець кримінального правопорушення.

Відповідно, обернений вплив злочинного результату на дії виконавця є інтенсивним, таким, що визначає характер поведінки виконавця як певна мислима ціль.

По відношенню до інших співучасників (і в межах зазначеного специфічно причинного зв'язку) злочинний результат діє опосередковано і як мислима ціль, і (або) у процесі його фактичного формування.

У юридичному сенсі злочинний результат визначає:

1) особливості правової (кримінально-правової) оцінки поведінки «рольових» співучасників узагалі (тобто чи вчинили вони кримінальне правопорушення, і яке саме кримінальне правопорушення було вчинене);

2) впливає на особливість призначення кримінального покарання для кожного співучасника.

Завершуючи розгляд поставленого в даному дослідженні завдання, необхідно звернути увагу на такий «розподілений» по Особливій частині КК України субінститут, як «делікт створення небезпеки».

У межах даного нормативного утворення (яке є в основному сукупністю унормованих діянь проти довкілля, або *environmental delicti*) розглядається специфічний причинний зв'язок.

Даний зв'язок має вид: «діяння – створення небезпеки». Тобто наслідок має в даному випадку специфічно ймовірнісну форму. Такий наслідок виникає, оскільки існує мета профілактики щодо діянь, передбачених Розділом VIII КК України «Кримінальні правопорушення проти довкілля». Зазначений імовірнісний наслідок характеризується лише юридичним значенням щодо правової оцінки скоєного і дає можливість (з метою профілактики) притягнути особу до кримінальної відповідальності, незважаючи на те, що результат ще не настав.

Висновки. З наведеного дослідження можна зробити ряд висновків:

1) необхідно розширити та уточнити значення суспільно небезпечного (злочинного) наслідку в аспекті:

а) фактичного впливу наслідку на чинники, з якими він пов'язаний, оскільки можливий обернений вплив наслідку на причини, діяння (дію або злочинну бездіяльність);

б) юридичного впливу наслідку, оскільки він впливає на формування правової оцінки скоєного;

2) суспільно небезпечний наслідок доцільно розглядати:

а) у межах причинного зв'язку різного рівня та характеру;

б) у більш широкому контексті, а не тільки в межах структури складу злочину, кримінального правопорушення;

3) на особливу увагу заслуговує аналіз оберненого впливу наслідку, коли він розглядається поза межами складу злочину, кримінального правопорушення, як, зокрема, наслідок злочину, кримінального правопорушення як такого;

4) необхідно звернути більше уваги, оскільки це дозволить точніше вирішити відповідні питання кримінального права, на специфічні прояви наслідку в специфічних зв'язках, що характеризують окремі інститути кримінального права.

Перспективними є додаткові дослідження значення суспільно небезпечного наслідку в межах інституту «співучасть» та під час аналізу деліктів створення небезпеки.

Список літератури:

1. Пудовочкин Ю.Е. Учение о составе преступления : учебное пособие. Москва : Юрлитинформ, 2009. 248 с.
2. Музыка А.А., Багиров С.Р. Причинная связь: уголовно-правовой очерк. Хмельницкий : Изд-во Хмельницкого университета управления и права, 2009. 112 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / В.Я. Тацій та ін. 6-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2020. 584 с.
4. Кримінальний кодекс України: чинне законодав. із змінами та допов. на 17 липня 2020 року (офіційний текст). Київ : Алерта, 2020. 224 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
6. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина. Вид. 5-те, перероб. та допов. Київ : Алерта, 2018. 360 с.
7. Полный курс уголовного права : в 5 т. / под ред. докт. юрид. наук, проф., заслуженного деятеля науки РФ А.И. Коробеева. Санкт-Петербург : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2008. Т. 1: Преступление и наказание. 1133 с.

Benkivskyi V.O. THE JURIDICAL SIGNIFICANCE CONSEQUENCE IN CAUSATION: ASPECT OF THE CRIMINAL LAW

The article is devoted to the analysis of the problem of the impact of the consequence on the legal assessment of the causal link as a condition of criminal liability. The main principle (or thesis) within the article is that the action generates a consequence; consequence determines inversely the features of the legal assessment of the act as a criminal law, a dangerous factor, the cause in its legal expression.

The article substantiates the issue of the effectiveness of the consequence in the sense that it helps to clarify the content and legal features of the act (causes in the legal sense) within the causal relationship.

Thus the inverse effect of the consequence on the cause is manifested.

The article substantiates the need to analyze the process of socially dangerous infliction by the formula “from consequence to cause”.

The application of this formula allows you to ultimately justify the legal consequence in the form of criminal liability of a person for committing a criminal offense or crime.

The article also considers the general impact of the consequences of a criminal offense on the implementation of the legal assessment of the behavior of the person who committed it.

Accordingly, a socially dangerous consequence is considered as a certain “guideline” for law enforcement agencies to determine the extent and degree of criminal responsibility of a person.

The use of socially dangerous consequences (or ideas about it) for the legal assessment of the offense corresponds to the logical and implicit principles of scientific research and, in particular, research within criminal law.

The article also considers the consequence as existing outside the construction of the crime.

The consequence is considered in the article not as a result of action or inaction but as something caused by the crime itself.

This statement is illustrated in the article by referring to the provisions of Article 67 of the Criminal Code of Ukraine.

The article analyzes the reverse impact of the consequence within such institutions as “complicity” and “crime”.

Particular attention is paid to the characterization of the consequence in delicts of danger.

Key words: *criminal law, consequence, criminal liability, causation, complicity, delict of danger.*